

تأثیر حسابرسی، حسابدهی و پاسخگویی در توسعه اخلاق اسلامی و توسعه اقتصادی

تاریخ پذیرش: ۱۳۹۴/۱/۱۵

تاریخ دریافت: ۱۳۹۴/۲/۲۵

محمد مهدی رونقی*
سعید آشورزاده**

چکیده

توسعه و تنوع فعالیت‌های اقتصادی در کشور و کوشش در جهت خصوصی سازی شرکت‌های دولتی نیز به افزایش شمار و گسترش دامنه فعالیت‌های شرکت‌های سهامی عام و بسط فراینده بازار سرمایه در طول دهه گذشته انجامید و نیاز به اعمال نظارت مالی بر واحدهای تولیدی و سازمان‌ها را تشدید کرد. رفع این نیاز مستلزم فراهم‌سازی اطلاعات مالی قابل اعتماد، مربوط و قابل مقایسه توسط شرکت‌ها و مؤسسات مختلف است. تهیه و ارائه این اطلاعات مستلزم استفاده از خدمات حسابداران حرفه‌ای است. حسابداران حرفه‌ای مستقل نیز بررسی این اطلاعات و حسابرسی صورت‌های مالی را انجام می‌دهند. تأیید شدن فعالیت شرکت‌ها و سازمان‌ها به وسیله حسابداران حرفه‌ای مستقل نیز نقش بسزایی در شفاف شدن بازارهای سرمایه و مالی از طریق اعتمادسازی و پاسخگویی به نیازهای سرمایه‌گذاران دارد و زمینه را برای تحقق رشد و توسعه اقتصادی فراهم می‌کند. از طرف دیگر در آموزش دروس دانشگاهی حسابداران حرفه‌ای، می‌باید آینین رفتار حرفه‌ای و دروس مرتبط با اخلاق اسلامی در نظر گرفته شوند تا زمینه را برای پاسخگویی و حسابدهی بیشتر و ایجاد تعهد در فراهم ساختن محیط امن و آرام برای سرمایه‌گذاری سرمایه‌گذاران فراهم سازد.

واژگان کلیدی: حسابداران حرفه‌ای مستقل، حسابرسی، حسابدهی، پاسخگویی، اخلاق اسلامی، توسعه اقتصادی
طبقه بندی JEL: F36,I15,I18,M41,M42

* دانشجوی کارشناسی ارشد حسابداری دانشگاه آزاد اسلامی واحد مشهد(نویسنده مسئول)

Mahdi_rounaghi@yahoo.com

** دانشجوی کارشناسی ارشد مدیریت اجرایی دانشگاه پیام نور واحد ورامین تهران

مقدمه

در لغت نامه دهخدا اخلاق جمع (خلق و خوبی‌ها) و علم اخلاق (دانش بد و نیک خوبی‌ها) تعریف شده است [۱]. واژه انگلیسی آن در لغت نامه ویستر^۱ به معنی مطالعه راههای درست و غلط در رفتار انسان می‌باشد. علم اخلاق، رفتار خوب، یعنی آنچه را که باید رخ دهد، تحت قاعده بیان می‌نماید و در پی دست یافتن به اصول و قواعدی است که به کار بستن آنها موجب خیر و سعادت انسان می‌شود. به بیان دیگر علم اخلاق، صفات نیک و بد، رفتار پسندیده و ناپسند و هنجارها را مورد مطالعه قرار می‌دهد. اخلاق کسب و کار، یکی از بخش‌های اخلاق کاربردی است و در فرهنگ و بستر به معنای رفتاری بی‌طرفانه، عادلانه و صحیح در جهان تجارت است. از اجزای آن می‌توان به اخلاق حرفه‌ای اشاره کرد. اخلاق حرفه‌ای، زیر مجموعه اخلاق کسب و کار است و شامل احکام و روش‌های پسندیده‌ای می‌باشد که در یک حرفه مورد استفاده قرار می‌گیرد [۲].

با توجه به رقابتی شدن روز افزون اقتصاد و پیچیده‌تر شدن ابزارهای آن، اهمیت اخلاق حرفه‌ای و مسائل مربوط به آن بیش از پیش افزایش می‌یابد. در حسابداری نیز همانند سایر ابعاد تجارت، معضلات اخلاقی مکرراً روی می‌دهند. هرچند برخی از این معضلات ساده و به آسانی قابل حل می‌باشند، اما بسیاری از آنها پیچیده هستند و راه حل‌های آشکاری برای آنها وجود ندارد. تمرکز واحد تجاری بر حداکثر کردن سود، مقابله با چالش‌های رقابتی و تأکید بر نتایج و اهداف کوتاه مدت، حسابداران را در محیطی مملو از تضاد و فشار قرار داده است [۳].

۱. اخلاق اسلامی و توسعه اقتصادی

اندیشه زندگی بهتر انسانی، هدف واقعی همه فعالیت‌های بشری است. این موضوع مکرراً در نوشتارهای بیشتر فیلسوفان مسلمان مانند ابن خلدون و غزالی آمده است. با توجه به مطالعاتی که در زمینه توسعه چند بعدی اسلامی و برداشت‌هایی که سن^۲ از توسعه داشته است، می‌توان چنین استنباط کرد که در آن نیز رفاه انسان، در جایگاه مرکزی قرار دارد. سن ضمن انتقادش از دیدگاه ارتدکسی که فقط مقیاس معتبر توفیق سیاست‌های توسعه را در نظر رشد در آمد سرانه واقعی می‌داند، معتقد است که درآمد سرانه کافی نیست. بلکه آنچه بیشتر اهمیت دارد، آن است که مردم با درآمدهایشان می‌توانند چه کاری انجام دهند. وی معتقد است، تمرکز باید بر

1. Webster
2. Sen

افزایش توانایی‌های مردم جهت دستیابی به اهدافی که به زندگی آنها معنا می‌بخشد، باشد. نگرش «قابلیتی» سن می‌تواند بسیار خوب درون چهارچوب اسلامی سازگار شود. او توسعه را به صورت پیشرفت در قلمرو و انتخاب‌های کارای بشری می‌بیند و توفیق این فرایند، به مشارکت ذی‌نفعان منظور نظر توسعه، در انتخاب و اجرای سیاست‌هایی مستگی دارد که به وسیله آن، سیاست‌های توسعه ارتقا می‌یابد. به دیگر سخن، مشارکتی که سن به آن به صورت افزایش آزادی انسان تأکید می‌کند، هم هدف مهم و هم وسیله اصلی توسعه یک جامعه است [۴].

امروزه، اخلاق موضوعی است که توجه زیادی را در سراسر جامعه، به خود معطوف کرده است. دلیل این توجه دو نشانه بارز است: اول نقش مهم و پرمعنای رفتار اخلاقی در حفظ و بقای یک جامعه مدنی، و دوم وجود تعداد پرشماری از نمونه‌های رفتار ضد اخلاقی. از منظری فراغیر، اصول اخلاقی یا اخلاقیات را می‌توان در تمام مجموعه‌هایی از اصول و ارزش‌های معنوی تعریف کرد. یکایک ما چنین مجموعه‌ای از ارزش‌ها را در خویشتن خویش داریم، با وجود این ممکن است به وجود آنها واقف یا جاهل باشیم [۵].

۲. حسابداری و اخلاق

در کتاب تئوری حسابداری هندریکسن^۱ آمده است که تئوری‌های مبتنی بر اخلاق در حسابداری، نفی‌کننده مفاهیم سایر تئوری‌ها و نگرش‌ها نبوده و بدان معنا نیستند که تئوری‌های دیگر، بار و ارزش اخلاقی ندارند، بلکه هر یک از آنها به نظریه‌های حسابداری و بخصوص اصول ناظر بر تئوری‌های دیگر توجه داشته و به طور کلی از مفاهیم یکدیگر بهره می‌گیرند. نگرش‌های اخلاقی، دارای روش‌های منطقی و کاربردی در دنیای واقعی بوده و عدالت، حقیقت و انصاف نیز از معیارهای مورد تأکید در این گونه تئوری‌ها است [۶].

حسابداران و حسابرسان متعهد هستند که بر اساس عینیت و درستی و در جهت منافع و رفاه عموم فعالیت کنند. اما موج رسوایی‌های اخیر حسابداری به اعتبار حرفه صدمه زد، و این امر باعث شده است که جوامع تجاری، بارها خواستار بهبود تصمیم‌گیری اخلاقی در حرفه حسابداری شوند. تاکنون تحقیقات مهمی از حسابداری در جستجوی توسعه استدلال اخلاقی در جوامع مختلف انجام شده، اما ارتباط بین استدلال اخلاقی و رفتار اخلاقی هنوز نامعلوم است.

1. Hendrickson

در تحقیقات اخیر بی برده‌اند که صفات شخصی (همانند تقوا) یا شرایط محیطی (همانند انگیزش اخلاقی) می‌توانند باعث ارتباط بین استدلال اخلاقی و رفتار اخلاقی شوند. بر این اساس، تحقیقاتی که عموماً در این حوزه انجام شدند، تمرکز خود را روی این متغیرها (یعنی ویژگی‌های شخصی و شرایط محیطی) قرار دادند که می‌توانند بسیار سودمند باشند. امروزه به سختی می‌توان یک کسب و کار بزرگ را بدون داشتن حتی یک رسوایی مهم حسابداری پیدا کرد. حرفة حسابداری و حسابرسی و اعضای آن که سطح بالایی از درستی را در خدمات حرفه‌ای خود رعایت می‌کنند، برای داشتن بازار سرمایه‌ای کارا و منصفانه و تخصیص بهینه منابع ضروری است. به دنبال بسیاری از طوفان‌ها و رسوایی‌های بزرگ حسابداری و حسابرسی، آموزش اخلاق در دوره تحصیلات کلاسیک حسابداری و استفاده از سؤالات با محتواهای اخلاقی، در آزمون‌های حسابدار رسمی ضرورت یافته است.

۳. مدل تصمیم‌گیری اخلاقی تورن^۱

تورن یک مدل ترکیبی از مدل چهار جزیی رفتار اخلاقی جیمز رست^۲ و تئوری اخلاق تقوای تنتس^۳ را پیشنهاد کرد. تفکر بنیادی مدل چهار جزئی رست، این است که فرایند روانشناختی متنوع به طور همزمان برای افزایش رفتارهای قابل مشاهده ارائه شوند. این چهار فرایند به اختصار به شرح زیر می‌باشند:

۱- **حساسیت اخلاقی**^۴: شامل تفسیر شرایط، بررسی اینکه چگونه فعالیت‌های مختلف روی بخش‌های مورد ملاحظه اثر می‌گذارند، تصویربرداری از علت‌ها، زنجیره اثر وقایع، و آگاه شدن به موقع از اینکه یک مشکل اخلاقی وجود دارد.

۲- **قضاياوت اخلاقی**^۵: قضاوتن درباره اینکه کدام فعالیت بیشترین قابلیت توجیه را در یک قضیه (موردن) اخلاقی دارد.

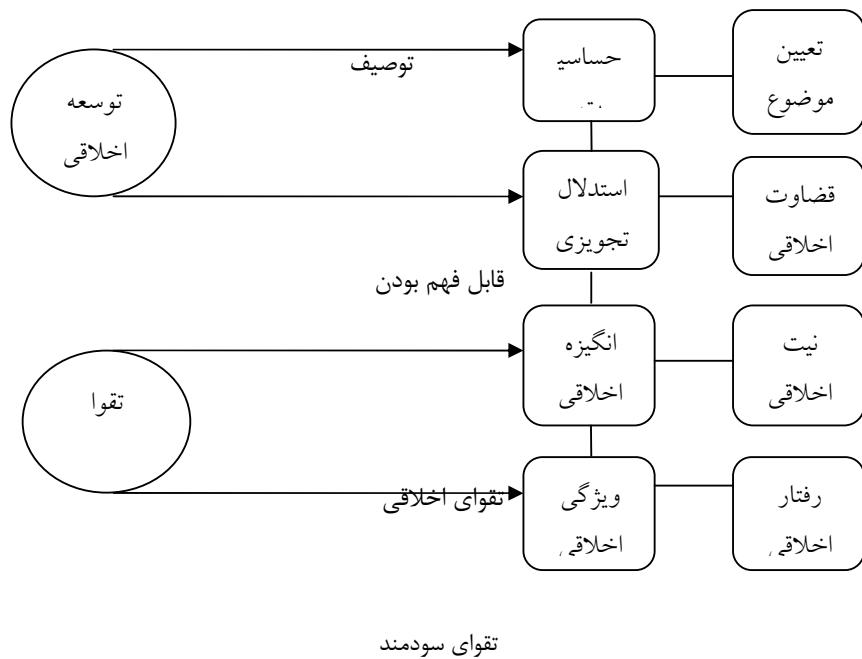
۳- **انگیزه اخلاقی**^۶: درجه تعهد به دوره آموزشی اخلاقی، رجحان ارزش‌های اخلاقی بر سایر ارزش‌ها و پاسخ‌گویی شخصی برای برونو دادهای اخلاقی.

-
1. Toren
  2. James Rest's Four-Component Model of Ethical Behavior
  3. Tenets of Virtue Ethics Theory
  4. Moral Sensitivity
  5. Moral Judgment
  6. Moral Motivation

۴- ویژگی اخلاقی^۱ : پافشاری روی یک درخواست اخلاقی، داشتن جرئت، غلبه بر خستگی و وسوسه نفس و به کارگیری اعمالی که یک آرمان اخلاقی ارائه می‌کند.

نمودار ۱ بیان می‌کند که توسعه اخلاقی و تقوا هر دو برای رفتار اخلاقی ضروری هستند. نمودار ۱ بیشتر بیانگر حساسیت مقایسه توسعه اخلاقی و محتوای اخلاقی یک وضعیت، یا شرایط دشوار و دلیل آوری تجویزی^۲، یا توانایی برای فهم موارد مختلف، تفکر در مورد آنها و دستیابی به یک قضاوت اخلاقی می‌باشد. به طور مشابه، تقوا انگیزه اخلاقی را مورد مقایسه قرار داده و یک میل فردی برای قرار دادن منافع دیگران مقدم بر منافع خود را ویژگی (شخصیت) اخلاقی عنوان می‌کند.

نمودار ۱. مدل جامع تصمیم‌گیری اخلاقی تورن

-
1. Moral Character
  2. Prescriptive Reasoning

دبسان و آرمسترانگ^۱، از تئوری اخلاق تقوا در آموزش اخلاق حسابداری و با توصیف چهار ویژگی اساسی این تئوری از آن حمایت می‌کنند: تقوای پذیرفته شده به صورت عمومی، جامعه فعال، قضاؤت اخلاقی مناسب و الگوها یا مدل‌های نقشی اخلاقی.^۲

مینتز^۳، تقوا در حسابداری را مورد تحلیل قرار می‌دهد که باور او در ارتباط با الزامات آئین رفتار حرفه‌ای^۴، مورد اعتماد بودن^۵، نیک خواهی^۶، نوع دوستی^۷، امانتداری^۸، درستی، بی‌طرفی^۹، عدم داشتن تعصب^{۱۰}، قابلیت انکا، وابستگی^{۱۱} و وفاداری و صداقت^{۱۲} می‌باشد^[۷].

یکی از ماموریت‌های اصلی نهادهای حرفه‌ای حسابداری در سطح دنیا، ایجاد محیطی اخلاقی، نافذ و مستحکم است^[۸]. طی قرن بیستم، حرفه حسابداری به عنوان شغلی وابسته به اخلاق و اصول اخلاقی تلقی می‌شد. اما این ادعا از سوی تنظیم‌کنندگان مقررات، قانونگذاران، سرمایه‌گذاران و سهامداران مورد تردید قرار گرفته است^[۹]. حسابداران مسؤولیت حساس و دشواری در تفسیر بیادلات و ارائه آنها به شکل گزارش‌های مالی که قابل استفاده برای گروه‌های ذی‌نفع جهت ارزیابی عملکرد شرکت‌ها است، دارند. بنابراین، انجام اعمال حرفه‌ای غیر اخلاقی شامل ارائه اطلاعات مالی با کیفیت نامطلوب و تقلب می‌تواند اعتماد عموم را به حسابداری از بین ببرد و به حیثیت کل حرفه لطمه وارد سازد^[۱۰]. با افزایش توجه جهانی به مبحث اخلاق و نیز اهمیت کیفیت اطلاعات در حرفه حسابداری، در این تحقیق سعی شده است تا گوشاهی از خلاصاتی موجود در تبیین اثر دیدگاه اخلاقی در اخلاق حرفه‌ای حسابداران و حسابرسان مورد بررسی قرار گیرد.

۴. اخلاق حرفه‌ای در حسابداری و حسابرسی

به اعتقاد هسمر (۱۹۹۴) اصول اخلاق حرفه‌ای از آن معیارهای ذهنی به شمار نمی‌آید که با دگرگونی شرایط فرهنگی، اجتماعی و اقتصادی، تغییر کنند، بلکه احکام عینی و کاربردی می‌باشند که کشورها، مذاهب و دوره‌های زمانی مختلفی را در نور دیده‌اند. آنها اصول بنیادی با

1. Dobson and Armstrong
2. Moral Role Models
3. Mintz
4. Professional Codes of conduct
5. Trustworthiness
6. Benevolence
7. Altruism
8. Honesty
9. Impartiality
10. Open-mindedness
11. Dependability
12. Faithfulness

مبنای اولیه‌ای تلقی می‌شوند که از دیرباز و در راستای کسب اطمینان از سعادت جامعه، همواره پیشنهاد شده‌اند. جامعه سعادتمند، جامعه‌ای است که اعضای آن به منظور تأمین منافع دیگران، داوطلبانه با یکدیگر همکاری نمایند.

همسر^۱ (۱۹۹۴) با ارائه خلاصه‌ای از ده رویکرد اخلاقی معروف و متمایز در اندیشه‌های فلاسفه بزرگ به اعضای جامعه علمی و حرفه‌ای حوزه تجارت و کسب و کار، تلاش کرده است تا آنان را در آشنایی هر چه بیشتر با این مقوله، یاری نمایند. رویکردهای اخلاقی مذکور به همراه کاربرد اجتماعی هریک از آنها در حوزه‌های حسابرسی و گزارشگری مالی، در جدول شماره ۱ ارائه شده‌اند. بررسی رویکردهای ده گانه، اطلاعات ارزشمندی را در زمینه مفروضات اخلاقی و ارزش‌های برتر در اختیار قرار می‌دهد که بر تصمیم‌گیری حوزه کسب و کار (شامل کارکردهای اخلاقی دیدگاه‌های مذکور در عرصه حسابرسی و گزارشگری مالی) تأثیر می‌گذارند.

جدول ۱. الگویی مت Shank از ده رویکرد در زمینه اخلاق حرفه‌ای

رویکرد اخلاقی	چکیده عقاید	ارزش برتر	کل کردهای اخلاقی	کاربردهای حسابداری و حسابرسی
نفع شخصی ^۲ (پرو تاگوراس)	اگر هر فرد بدون تقبیح حقوق دیگران به فکر منافع خود باشد، جامعه وضعیت مطلوبی خواهد داشت.	نفع شخصی منصور برای هر فرد	منشأ رسوبی‌های اخیر (ایرون و...) خودخواهی افراد بود. را تحت الشاعر قرار دهد.	منشأ رسوبی‌های اخیر (ایرون و...) خودخواهی افراد بود.
منفعت گرانی ^۳ (بنت هام و میل)	قانون یا قاعده‌ای پسندیده است که منافع عمومی منصور بر آن، بیش از زیانهای اجتماعی احتمالی آن باشد.	تلاش در جهت سعادتمند کردن تعداد زیانهای احتمالی دشوار است. زیانهای احتمالی از افراد جامعه.	از زیانی منافع شخصی افراد، منافع بلندمدت و کوتاهمدت، دو مقولة جداگانه‌اند که ممکن تقاد منافع موجود و است نتوان پیامد هر یک را به روشی مشخص ساخت.	کاربرد اجتماعی افراد، منافع بلندمدت و کوتاهمدت، دو مقولة جداگانه‌اند که ممکن تقاد منافع موجود و است نتوان پیامد هر یک را به روشی مشخص ساخت.
ارزش‌های فردی ^۴ (افلاطون و ارسطو)	هر فرد برای تنظیم روابط و رفتارهای اخلاقی خود، باید مجموعه‌ای از معیارهای مورد پذیرش خود را تعیین کند.	دیگران، شایسته برخورداری مناسب هستند.	تعریف پرهیزگاری و دستیابی به آن، ممکن است دشوار باشد.	به اعتقاد گایم و گرانت (۲۰۰۳)، شجاعت و درستگاری از عوامل اصلی مسون مادرن اهداف حسابرسی به شعار می‌آیند.
تعالیم مذهبی (سنต اگوستین)	شفقت و مهربانی صفاتی است که همراه صداقت و همکاری وجود داشته باشند.	اساس جامعه را مهربانی و مقابله با مثل تشكیل می‌دهد.	پیروی از تعالیم مذهبی، منجر به برتری یافتن افراد نسبت به یکدیگر نمی‌شود.	قاعده طلایی، در مورد اهداف حسابرسی نیز قابل اعمال است.
الزامات قانونی (هابز و لاک)	قوانین اصلی توسط مراجعی وضع می‌شوند که از قدرت اعمال آنها نیز بر خوردارند.	قوانین و مقررات نشان‌دهنده حاصل معيارهای اخلاقی مورد نیاز جامعه می‌باشند.	قواعد و قوانین، اغلب در حوزه حسابداری دولتی و حسابداری مالی، مبتنی بر قواعد بوده است.	استانداردهای تدوین شده در

1. Hosmer
2. Self Interest
3. Utilitarianism
4. Religious Injunctions

به منظور دستیابی به اهداف مورد نظر، قواعد و اصول باید با یکدیگر سازگار باشند.	قواعد باید در مورد کلیه افراد جامعه قابل اعمال باشند.	قواعدی که موجب حذف منافع شخصی تصمیم‌گیرندگان می‌شود.	قواعدی که موجب رفتارهایی می‌شود که زمینه سعادتمندی هر چه بیشتر جامعه را فراهم می‌سازند.	قواعد اصلی و مهمن، منجر به بروز رفتارهایی می‌شود که زمینه سعادتمندی هر چه بیشتر جامعه را فراهم می‌سازند.	قواعد جهان شمول ^۱ (کانت)
با وجود اینکه ممکن است حقوق ذی‌نفعان در اندازه‌گیری نتایج عملکرد نادیده گرفته شود، ولی اهمیت آن افزایش خواهد یافت.	حذف سوگیری تصمیم‌گیرندگان، غیر ممکن است.	حذف سوگیری تصمیم‌گیرندگان، غیر ممکن است.	رفتارهایی که موجب حفظ حقوق تضمین شده افراد می‌گردد.	فهرست توافق شده‌ای از حقوق تضمین شده وجود دارد که موجب کسب اطمینان از وجود آزادی می‌شود.	حقوق فردی (روسو و جفرسون)
حسابرسی برای شناسایی هزینه‌های تحریف اطلاعات مالی و آنکه سازی جامعه نسبت به آن، کاملاً کفایت می‌کند.	حقوق انسانی افراد، بدون تأمین نیازهای اولیه آنان (غذا، لباس و امینت) مفهومی ندارد.	کارآبی اقتصادی	بیشینه‌سازی تولید کالاهای و خدمات	مود نیاز از طریق متعادل ساختن در آمد و هزینه نهایی مرتبط و بیشینه سازی سود.	کارآبی اقتصادی (آدام اسمیت)
با توجه به رسوایی‌های اخیر، تحریف صورت‌های مالی و گزارش حسابرسی، برای جامعه زیان آور است.	توزیع کالاهای و خدمات در بازار، ممکن است به شکل نا عادلانه‌ای انجام شود.	افراد محروم جامعه، در قالب یک قرارداد اجتماعی، شایسته توجه سایر اعضای جامعه هستند.	هرگز نباید کاری کرد که به هر صورت منجر به ضرر و زیان تعدادی از افراد شود.	عدالت توزیعی ^۲ (راولز)	
حسابرس به منظور تضییع نشدن حقوق اعاضی جامعه، در جهت حفظ منافع عمومی تلاش می‌کند.	آزادی مهم‌تر از عدالت است.	حق داشتن آزادی در چهار چوب قانون	ارضی تمایلات شخصی، موجب تضییع حقوق دیگران نمی‌گردد.	ازدش‌های فردی ^۳ (افلاتون و ارسطو)	

برای ایجاد دگرگونی‌های لازم در رفتار حرفه‌ای حوزه حسابداری، استفاده از لحنی عمل‌گرایانه در نزد اهل حرفه، استایید دانشگاهی، مراجع قانونگذار، هیات مدیره شرکت‌ها و تصمیم‌گیرندگان سیاسی، ضروری می‌باشد. در این راستا، شش پیشنهاد در زیر ارائه شده‌اند

[۱۱]

- ✓ اجباری کردن آموزش اخلاق و رفتار حرفه‌ای برای داوطلبان شرکت در آزمون حسابدار رسمی.
- ✓ اجباری کردن گذارندن دوره‌های آموزشی اخلاق حرفه‌ای در برنامه‌های آموزشی و باز آموزی مستمر حسابداران رسمی.
- ✓ تشویق مؤسسات حسابرسی به حسابرسی فرهنگی خود به صورت دوره‌ای و به منظور آگاهی از گزارش‌های موجود در زمینه اخلاق حرفه‌ای (مبتنی بر قواعد یا مبتنی بر اصول) و همچنین، ترتیب دادن دوره‌های آموزشی درون سازمانی برای کلیه کارکنان مؤسسه در تمام سطوح.

1. Hobbes
2. Social Contract
3. Rawls

- ✓ افزایش اعتبارت مالی سازمان‌ها و مراجع قانونی فعال در زمینه نظارت بر فعالیت شرکت‌ها و کشف تقلب‌های احتمالی صورت گرفته در آنها.
- ✓ حمایت مالی از انجمن‌های حرفه‌ای حسابداری به منظور انجام مطالعاتی مشترک با اندیشمندان دانشگاهی حوزه مربوط در زمینه موضوعاتی از قبیل رویه‌های حسابرسی، فرهنگ حاکم بر مؤسسه‌سات حسابرسی، اخلاق حرفه‌ای، حاکمیت شرکتی و سایر مفاهیم مربوط.
- ✓ تشویق انجمن‌های علمی و حرفه‌ای حسابداری به ارائه اطلاعاتی در خصوص رویکردهای اخلاقی و رابطه آنها با استانداردهای حسابرسی.

۵. آموزش اخلاق در برنامه‌های آموزشی ایران

روحانی و همکاران (۱۳۸۷) در تحقیقی با بررسی تطبیقی عنوان‌های درسی رشته حسابداری طبق برنامه مصوب شورای عالی برنامه‌ریزی با برنامه درسی دانشگاه‌های معتبر جهان، مواردی را به عنوان مغایرت با برنامه درسی موجود در ایران در دوره کارشناسی مشخص کرده اند که با توجه به آن، اهمیت آموزش اخلاق در دانشگاه‌های معتبر جهان مشخص می‌شود. در واقع، عنوان‌های درسی اخلاق حرفه‌ای و خدمات اعباردهی و اطمینان بخشی که جزو دروس دوره کارشناسی در این دانشگاه‌ها است، گویای این موضوع است که آموزش اخلاق حرفه‌ای، اساس این حرفه است و بدون آموزش اصول اخلاقی، فرآگران این حرفه قادر به انجام امور مربوط در آینده شغلی خود نیستند و نمی‌توانند نسبت به عموم جامعه مسؤولیت پذیر باشند [۱۲].

۶. پیشنهادی برای تحقیقات آتی

در این مقاله ارتباط اخلاق و اخلاق حرفه‌ای در انجام امور حسابداری و حسابرسی مورد بررسی قرار گرفته است. پیشنهاد می‌شود به عنوان یک کار تحقیقاتی نیز اثر اخلاق حرفه‌ای در حسابداری مدیریت مورد بررسی قرار گیرد. حسابداری مدیریت با فراهم آوردن اطلاعات مفید و دقیق برای مدیران، آنها را در تصمیم‌گیری، برنامه‌ریزی، بودجه‌بندی و کنترل عملیات یاری می‌رساند. گسترش مفاهیمی از قبیل اخلاق حرفه‌ای در حسابداری مدیریت، می‌تواند روحیه همکاری در بین افراد را در شرکت‌ها افزایش دهد و با حذف اتلاف‌ها و ایجاد ارزش برای سهامداران اثرات شگرفی در این حوزه پدید آورد.

جمع بندی و نتیجه گیری

اخلاق، ریشه در سرشناس انسان (عقل و احساس) دارد. معنویت انسان، یک واقعیت فطری است و رعایت اخلاق، یکی از مظاهر این معنویت و مبنای اولیه زندگی اجتماعی است. در حرفه حسابداری و حسابرسی، اخلاق حرفه‌ای، شاخص اندازه‌گیری رفتار مناسب و ابزاری جهت تعیین روابط درست و نادرست است. در حقیقت، اصول و احکام اخلاقی در این حرفه، مسؤولیت حسابدار حرفه‌ای را در قبال جامعه، صاحب‌کار و دیگر ذی‌نفعان تبیین می‌نماید. واقعیت این است که در دنیای امروز برای رسیدن به توسعه اقتصادی، بدون اخلاق نمی‌توان به دیگران اعتماد کرد و با آنها شریک شد. به بیان دیگر، همه افراد نیز در مسؤولیت‌های حرفه‌ای خود نیاز دارند که به اصول و اندیشه‌های اخلاقی توجه کنند.

از سویی دیگر، پیچیده‌تر شدن روزافزون محیط کاری شاغلان در حرفه حسابداری و افزایش میزان کارهای غیر اخلاقی و غیر قانونی و رسوایی‌های اخیر مالی شاید مloid این موضوع باشد که آموزش صحیح اصول اخلاقی حسابداری باید در دستور کار دانشگاهها و سایر مراجع و سازمان‌ها قرار گیرد. به منظور جلب اعتماد جامعه نسبت به حرفه حسابداری و افزایش اعتبار و محبوبیت آن، احساس می‌شود که باید اصول اخلاقی حسابداری در دانشگاه‌ها به عنوان مکانی که دانشجویان در آن به پرورش استعدادها و توانایی‌های خود می‌پردازند، اهمیت ویژه‌ای داده شود. اهمیت آموزش اصول اخلاقی در طی سالیان متعددی به وسیله شاغلان در حرفه و دانشگاهیان مورد شناسایی قرار گرفته است و در بسیاری از مطالعات بر آن تأکید شده است. اما با وجود اهمیت زیاد این موضوع، احساس می‌شود که در دانشگاه‌ها بهای کمتری به آموزش این اصول داده می‌شود، غافل از اینکه چشم‌پوشی از آموزش اصول اخلاقی چه خسارت‌های جبران‌ناپذیری به بارمی‌آورد.

منابع

- علی مدد، مصطفی، (۱۳۸۳)، "درآمدی بر اخلاق و آئین رفتار حسابداران حرفه‌ای"، نشریه حسابرس، شماره ۲۷، زمستان، صفحات ۲۷-۳۷.
- بیات، غلامرضا، (۱۳۸۸)، "اخلاق حرفه‌ای در حسابداری و حسابرسی"، دو ماهنامه منابع انسانی، شماره ۵، دی ماه، صفحات ۵۴-۶۱.
- "بیماری مزمن حوزه مالی"، نشریه دانش و پژوهش حسابداری، پاییز ۱۳۸۸، شماره ۲۱، صفحات ۵۰-۵۴.

۴. در، همایون، ف. ایتی، سعیده، (۱۳۸۲)، "شاخص توسعه انسانی- اخلاقی کشورهای سازمان کنفرانس اسلامی(OIC)"، ترجمه، جهانیان، ناصر، نشریه اقتصاد اسلامی، شماره ۱، تابستان، صفحات ۱۴۰-۱۲۵.
۵. پوریا نسب، امیر، (۱۳۷۹)، "اصول اخلاق حرفه‌ای"، نشریه حسابدار، شماره ۱۳۷، تیر ماه، صفحات ۲۲-۱۸.
۶. گنابادی، محمود، (۱۳۷۲)، "تکنیک‌های تأمین مالی در اسلام و استانداردهای حسابداری"، نشریه بررسی‌های حسابداری و حسابرسی، شماره ۳، بهار، صفحات ۲۲-۴۱.
۷. رویایی، رمضانعلی و بیات، علی، (۱۳۹۰)، "آموزش اخلاق در حسابداری: بررسی تأثیر انگیزش اخلاقی بر روی رفتار اخلاقی"، فصلنامه تحقیقات حسابداری و حسابرسی، شماره ۹، بهار، صفحات ۹۴-۷۴.
۸. مدرس، احمد و دیانتی دیلمی، زهراء، (۱۳۸۵)، "استفاده از الگوی امتیازنامه متوازن در حرفه حسابداری برای حفظ منافع عمومی و ارتقای اخلاق حرفه‌ای"، نشریه دانش حسابرسی، شماره ۲۱، زمستان، صفحات ۱۵-۴.
۹. احمد، ا، (۱۳۹۱)، "اخلاق در حسابرسی و مطالعات در حوزه اخلاقیات در نهادهای حسابداری مختلف"، ترجمه محب، نگین و مرادی، فاطمه، نشریه حسابرس، شماره ۱۶، آبان، صفحه ۹۲.
۱۰. اعتمادی، حسین و دیانتی دیلمی، زهراء، (۱۳۸۸)، "تأثیر دیدگاه اخلاقی مدیران مالی بر کیفیت گزارش‌های مالی شرکت‌ها"، فصلنامه اخلاق در علوم فن آوری، شماره ۱۰، بهار و تابستان، صفحات ۲۲-۱۱.
۱۱. باغومیان، رافیک، (۱۳۸۵)، "فرهنگ حسابرسی و اخلاق حرفه‌ای: ضرورت بازندهی در اصول بنیادی حسابداری و حسابرسی"، نشریه حسابدار، شماره ۱۷۸، آذر و دی، صفحات ۴۰-۲۹.
۱۲. علی‌نژاد ساروکلاشی، مهدی و معززی حاجیلاری، رحیم، (۱۳۹۲)، "آموزش اخلاق در حسابداری: بررسی علمی و جهانی تعلیم اصول راهبردی اخلاق در حسابداری"، دوماهنامه حسابرس، سال پانزدهم، شماره ۶۶، مرداد و شهریور، صفحات ۸۶-۸۰.

